

ELS MONS D'ALÍCIA

Somiar el país
de les meravelles

Aquest document inclou els textos de l'exposició.
Està escrit segons les pautes de Lectura Fàcil
per facilitar-ne la comprensió.

Textos: Victoria & Albert Museum

Fotografies:

© Victoria and Albert Museum, Londres

© UGO Camera

© Salvador Dalí, Fundació Gala-Salvador Dalí

© Chris Riddell

© The Rosenbach, Filadèlfia

© Tim Walker Studio, cortesia de Pirelli & C. S.p.A

© Disney

Adaptació a Lectura Fàcil: Gemma Pimenta i Elisabet Serra
(Associació Lectura Fàcil)

Validació: equip validador de +Tu Fundació de Suport

Maquetació: Carme Guiral

Sumari

Els mons d'Alícia	5
La invenció d'Alícia	6
A través de la pantalla	14
Alícia, una porta a altres mons	19
Alícia en escena	23
Convertir-se en Alícia	25

Els mons d'Alícia

Lewis Carroll és l'autor del llibre
«Les aventures d'Alícia al país de les meravelles».

El va escriure l'any 1865.

Des d'aquell moment, el llibre s'ha venut molt
i s'ha traduït a més de 170 llengües.

El llibre té una segona part, titulada «A través del mirall
i allò que Alícia va trobar a l'altra banda».

Avui dia, Alícia és un personatge conegut arreu del món.

Algunes persones l'han conegut
escoltant un conte abans d'anar a dormir;
altres l'han vist en una pel·lícula al cinema.

Gairebé tothom sap qui és,
perquè s'ha convertit en un personatge de la cultura popular.

Els llibres d'Alícia tenen personatges, diàlegs i un món propi
que desperten la imaginació de qui els llegeix.

Però també provoquen reflexions sobre com funciona el món,
l'espai, el temps i el moviment.

Van més enllà de la literatura
i han inspirat persones que es dediquen al cinema,
al disseny o a la pintura,
i també a la ciència, a les matemàtiques o a la filosofia.

A més, Alícia és un personatge curiós i decidit.

Per això és interessant i ens fa pensar.

Avui dia, de vegades costa entendre el nostre món.

Potser per això ens identifiquem amb Alícia.

Aquesta exposició mostra la influència dels llibres d'Alícia
en la cultura, a partir d'obres d'art molt diferents.

La invenció d'Àlicia

Les aventures d'Àlicia van començar una tarda de l'any 1862, quan Lewis Carroll (que en realitat es deia Charles Lutwidge Dodgson) va inventar una història per entretenir unes nenes: Alice Liddell i les seves germanes.

Al principi semblava només un conte infantil. Però en realitat també era un llibre per a persones adultes que tractava temes com la ciència, les matemàtiques, la lingüística i la política.

Lewis Carroll era **matemàtic** i li interessaven molt els problemes de lògica, els jocs de paraules i la crítica social. Va tractar tots aquests temes a la seva obra.

Un **matemàtic** és una persona que estudia les matemàtiques i que treballa amb nombres.

Charles Lutwidge Dodgson (1832-1898), àlbum fotogràfic familiar, segle XIX. V&A: RPS.116-2021. Col·lecció The Royal Photographic Society at the V&A, adquirit amb la generosa contribució del National Lottery Heritage Fund i l'Art Fund © Victoria and Albert Museum, Londres

Quan va acabar d'escriure
«Les aventures d'Àlícia al país de les meravelles»,
el dibuixant John Tenniel va fer-ne les il·lustracions.

Aquests dibuixos també es van fer molt famosos
i han influït molt en la imatge que tenim d'Àlícia.

Tenniel també va fer les il·lustracions
de la segona part del llibre:
«A través del mirall i allò que Àlícia va trobar a l'altra banda».

«Si només són un joc de cartes!»
Il·lustració de John Tenniel per a
Les aventures d'Àlícia al país de les meravelles.
Imatge cortesia de Macmillan Publishers
International Ltd

En una tarda daurada...

Una tarda de juliol de 1862,
Lewis Carroll feia un passeig en barca pel riu
amb el seu amic Robinson Duckworth
i les tres filles d'un altre amic:
les germanes Alice, Edith i Lorina Liddell.

Durant el passeig va començar a explicar un conte
sobre una nena molt curiosa que cau en un forat
i viu moltes aventures.

La **protagonista** de la història
era una de les germanes: Alice Liddell.

Més tard, Alice Liddell li va demanar que escrivís la història
per guardar-la com a record.

Així és com va néixer el llibre. El va escriure a mà
i el va titular «Les aventures d'Àlicia sota terra».

La **protagonista**
és el personatge
principal en una
obra de teatre,
en una pel·lícula
o en una novella.

Fotografia d'Alice Liddell
com a Santa Agnès,
feta per Julia Margaret Cameron,
còpia a l'albúmina, 1872
© Victoria and Albert Museum, Londres

Del primer **manuscrit** a «Les aventures d'Alícia al país de les meravelles»

George MacDonald, un escriptor d'històries fantàstiques i amic de Lewis Carroll, va llegir el llibre i li va recomanar que el publicqués.

Lewis Carroll li va fer cas i l'any 1865 va publicar el llibre. Abans de publicar-lo, va pensar un nou títol i se li van acudir diverses idees, com «L'hora d'Alícia a la terra dels elfs».

Finalment, el va titular «Les aventures d'Alícia al país de les meravelles». A més, Carroll hi va afegir els dibuixos de John Tenniel.

El llibre va tenir molt d'èxit, tant entre persones adultes com entre infants.

Un **manuscrit** és un text escrit a mà.

«A través del mirall i allò que Alícia va trobar a l'altra banda»

Un any després de publicar la primera part,
Lewis Carroll va pensar a escriure'n la segona part.
La volia titular «La casa del mirall».

Al principi, John Tenniel no va poder fer-ne els dibuixos.
Però Lewis Carroll no va trobar cap dibuixant millor,
i va esperar fins a l'any 1869,
quan Tenniel va poder fer les il·lustracions.

Il·lustració de *A través del mirall*,
gravat realitzat per Dalziel Brothers
a partir d'un dibuix de Sir John Tenniel.
E.2831-1901
© Victoria and Albert Museum, Londres

El segon llibre es va publicar el 6 de desembre de 1871,
amb el títol «A través del mirall
i allò que Alícia va trobar a l'altra banda».
Va ser un èxit.

A més, els nous dibuixos de Tenniel
també es van fer molt famosos.
Moltes persones s'imaginaven Alícia com ell l'havia dibuixat:
amb mitges de ratlles
i una cinta negra als cabells.
De fet, aquest tipus de cinta avui es coneix com la «cinta d'Alícia».

Prova, Alícia cabdellant
un fil d'estam en una butaca,
A través del mirall de Lewis Carroll.
Il·lustrat per John Tenniel.
Col·lecció V&A: E.5488-1904
© Victoria and Albert Museum,
Londres

Reflexos d'un món victorià

A Lewis Carroll li interessaven molt les matemàtiques, la lingüística i la ciència.

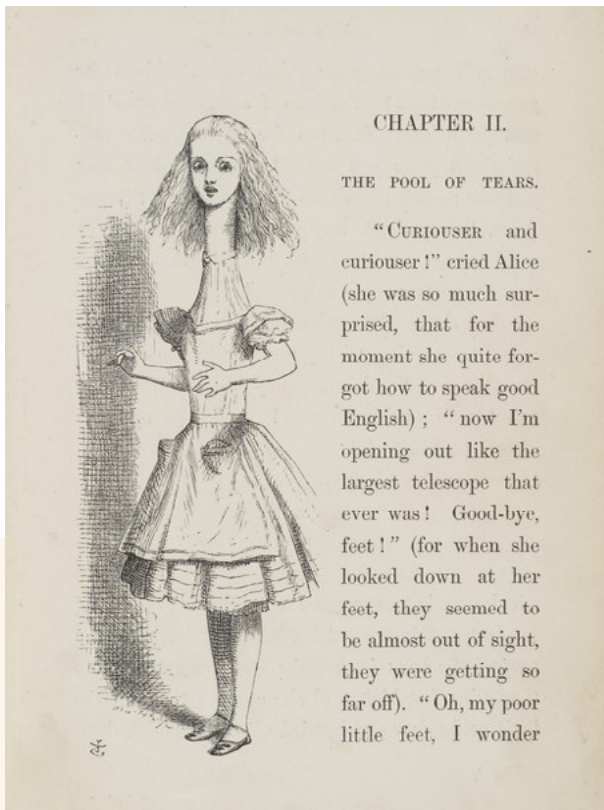
També li interessaven la política, la cultura, l'art i el teatre.

Tot això va influir molt en els seus llibres.

Per això, les seves obres interessaven a persones molt diferents.

A més, com que combinava històries infantils i humor absurd amb jocs de paraules i problemes lògics, els seus llibres resultaven interessants tant per al públic infantil com per a l'adult.

El **món victorià** té a veure amb l'època de la reina Victòria d'Anglaterra, entre 1837 i 1901.

CHAPTER II.

THE POOL OF TEARS.

"CURIOUSER and curiouser!" cried Alice (she was so much surprised, that for the moment she quite forgot how to speak good English); "now I'm opening out like the largest telescope that ever was! Good-bye, feet!" (for when she looked down at her feet, they seemed to be almost out of sight, they were getting so far off). "Oh, my poor little feet, I wonder

Alícia amb un coll molt llarg,
Les aventures d'Alícia al país de les meravelles
de Lewis Carroll.

Il·lustrat per John Tenniel.

V&A National Art Library:

signatura B.AA.CARL.AL.1866

© Victoria and Albert Museum, Londres

Un èxit immediat: expansió i difusió

Els llibres d'Àlicia es van fer molt famosos i es van traduir a moltes llengües.

Els dibuixos de John Tenniel sortien a totes les edicions. Ben aviat, també es van començar a copiar en objectes de la vida quotidiana.

A més, el text es va adaptar al teatre, als musicals i a la dansa.

El personatge d'Àlicia es va convertir en un símbol de noia valenta i decidida.

És la història d'una nena que busca entendre un món absurd.

Aquesta idea es va relacionar amb la situació de les dones que vivien en societats masclistes.

En aquell moment, les dones començaven a tenir més drets.

També començaven a anar a l'escola i a tenir una mica més de llibertat.

«El bassal de llàgrimes»,
dibuix original de John Tenniel
per a *Àlicia al país de les meravelles*
de Lewis Carroll, firmat amb
el seu monograma («JT»),
c. 1870/1871
© The Rosenbach, Filadèlfia
(1954.0181)

A través de la pantalla

Al principi del segle xx (20),
el cinema era l'entreteniment principal de molta gent.
Gràcies al cinema, la història d'Àlícia va arribar
a persones de molts països diferents.

Les versions d'Àlícia al cinema eren molt atractives,
perquè tenien vestits cridaners,
escenaris meravellosos i efectes innovadors.

A les primeres pel·lícules,
els efectes especials es feien
amb trucs durant la gravació o en el moment
de muntar la pel·lícula.
Més endavant, els efectes especials es van fer amb ordinador.

En els últims 100 anys,
hi ha hagut moltes versions d'Àlícia al cinema:
com a musical, com a pel·lícula política,
com a pel·lícula de dibuixos animats...

Al principi, la imatge d'Àlícia estava molt influïda
pels dibuixos de Tenniel.
Actualment, està molt influïda per les pel·lícules
de dibuixos animats de Disney.
Per això, moltes persones s'imaginen els personatges,
els llocs i les històries
tal com apareixen en aquestes pel·lícules.

Alícia muda

La primera pel·lícula sobre Alícia es va fer a la Gran Bretanya l'any 1903.

Era una **pel·lícula muda** i només durava 10 minuts. En aquell moment, 10 minuts era molt! Mai abans s'havia fet una pel·lícula tan llarga a la Gran Bretanya.

Per representar escenes fantàstiques, com aquelles en què Alícia es fa petita, es van fer servir diversos trucs que, en aquell moment, eren molt **innovadors**.

L'any 1915 es va estrenar una altra pel·lícula d'Alícia als Estats Units. Durava més de 50 minuts. També era muda, però tenia alguns diàlegs escrits a la pantalla. Les actrius i els actors portaven màscares i vestits que imitaven els dibuixos de Tenniel.

Les **pel·lícules mudes** són pel·lícules antigues, sense so. Les històries s'explicaven amb imatges i textos curts.

Una cosa és **innovadora** quan és nova i diferent del que es feia abans.

Alícia a Hollywood

Els anys 1931 i 1932 van passar dues coses que van fer que Alícia fos encara més famosa:

1. L'any 1931 es va fer la primera pel·lícula amb so sobre Alícia.
2. L'any 1932 es van complir 100 anys del naixement de l'autor del llibre, Lewis Carroll.

Aprofitant aquest moment, Hollywood va fer una nova pel·lícula que canviava una mica la història i el personatge perquè agradés a més gent. Per exemple, Alícia ja no es representava com una nena, sinó com una noia vestida amb roba elegant i amb els cabells de color ros clar.

A més, la tecnologia avançava i el cinema podia crear escenes cada cop més vistoses per representar un país de les meravelles més atractiu.

Disney: la consolidació d'una icona

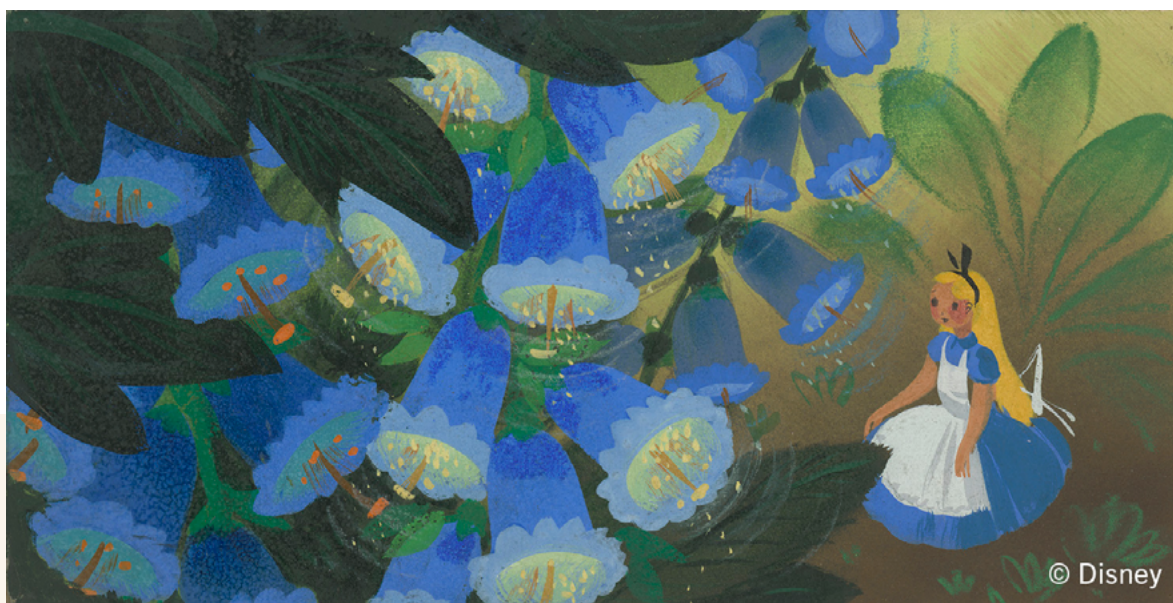
La pel·lícula d'Alícia més coneguda és la que va fer Disney l'any 1951.

Amb l'ajuda d'altres artistes, Disney va crear un guió molt dinàmic que barrejava escenes dels dos llibres. Així va fer una pel·lícula molt atractiva, amb música fàcil de recordar i imatges impactants.

Al principi, la pel·lícula no va tenir gaire èxit. Però, avui dia, molta gent considera que és la millor pel·lícula sobre Alícia.

L'any 2010, el director Tim Burton va fer una nova pel·lícula d'Alícia per a Disney. Va tenir molt d'èxit i va apropar Alícia a les noves generacions.

Una **icona** és una persona o cosa que es pren com a símbol o representant d'alguna idea.

Dibuix conceptual de Mary Blair per a l'adaptació de Walt Disney d'*Alícia al país de les meravelles*, 1951
© Disney

Visions alternatives i globals

El cinema comercial vol agradar a molta gent. Però també hi ha altres tipus de pel·lícules que volen fer pensar i viure experiències noves.

Algunes pel·lícules sobre Àlícia fan servir la història per parlar de la ment humana, dels mites culturals o de la política.

Altres pel·lícules parteixen dels llibres de Lewis Carroll, però canvien molt la història per crear una obra diferent.

Al Japó, per exemple, es fan pel·lícules de **manga** i **anime** inspirades en Àlícia.

El **manga** és un tipus de còmic japonès amb personatges molt expressius.

L'**anime** és un tipus de dibuixos animats japonesos.

Alícia, una porta a altres mons

La influència d'Alícia es va fer molt evident en dos moments del segle xx (20):

1. En el surrealisme, un moviment artístic de principis dels anys 1900.
2. A la dècada de 1960, en un moment de molts canvis socials, polítics i culturals.

El surrealisme és un moviment artístic que explora l'**inconscient**, com ara els somnis, les pors i la confusió entre realitat i fantasia.

El món del país de les meravelles és un lloc perfecte per representar totes aquestes idees.

L'any 1965 es van complir 100 anys de la primera publicació del llibre «Les aventures d'Alícia al país de les meravelles».

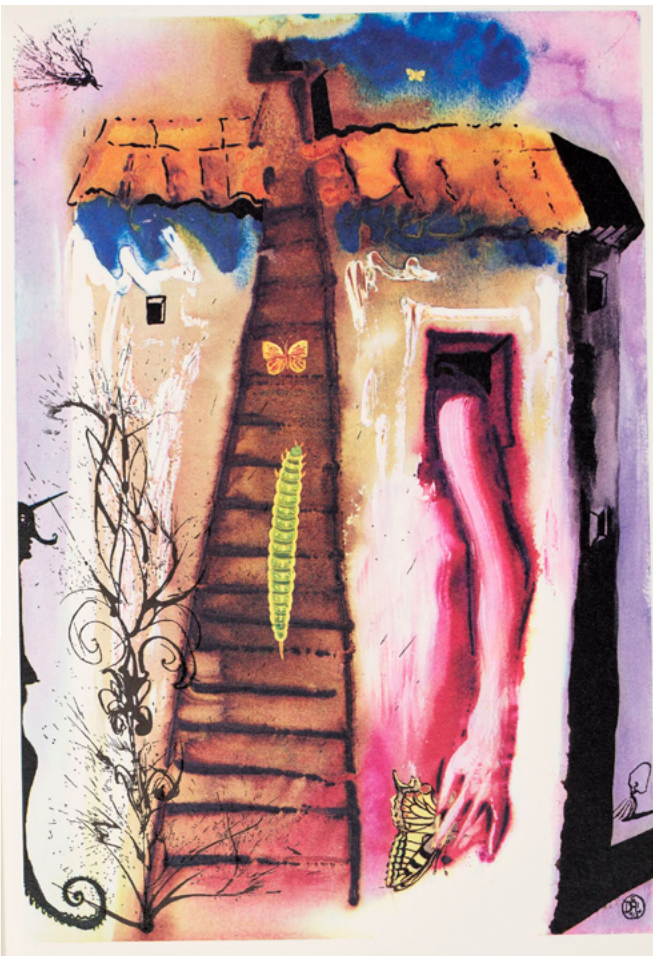
En aquell moment, molta gent qüestionava el funcionament de la societat i la política. També es preguntaven pel sentit de la vida, la ment i la realitat. Per això, es va posar de moda experimentar amb la literatura, la música, el cinema i altres arts.

L'**inconscient** és la part de la ment que no controlem. Hi ha records, emocions i desitjos. A vegades apareixen en els somnis o en el que fem sense adonar-nos-en.

Molts artistes es van inspirar en els personatges del país de les meravelles, com el conill que parla, el gat que somriu o l'eruga que fuma.

En aquesta època, Àlícia es considerava un símbol de la **contracultura**, és a dir, que qüestionava les normes, es negava a obeir-les i proposava una nova manera de viure.

La **contracultura** és una manera de pensar i de viure que va en contra de les normes i vol canviar la societat.

Salvador Dalí (1904-1989),
Àlícia al país de les meravelles,
«El Conill envia un petit Bill»,
1969, heliogravat amb anotació
© Victoria and Albert Museum, Londres
© Salvador Dalí,
Fundació Gala-Salvador Dalí,
VEGAP, Barcelona, 2024

Surrealisme

L'any 1924, l'escriptor francès André Breton va fundar el moviment del **surrealisme**.

Breton deia que «tothom pot acompanyar una Alícia cada vegada més bonica al país de les meravelles».

El surrealisme volia que la gent entengués que la realitat no sempre és el que sembla, que la lògica no sempre funciona, que l'inconscient és molt poderós i que cal mirar més enllà de les aparences.

El surrealisme es va inspirar en alguns elements dels llibres de Lewis Carroll, com la lluita d'Alícia per escapar d'un món absurd o la confusió entre fantasia i realitat.

Però en aquella època, homes i dones veien Alícia de manera diferent. Molts homes la veien com una noia infantil, innocent i immadura. En canvi, les dones la veien com una persona valenta, decidida i lliure.

El **surrealisme** és un moviment artístic i filosòfic que va néixer a França els anys 1920. Dona molta importància als somnis i a l'inconscient.

Els anys 60: psicodèlia i cultura del consum

Cada generació ha interpretat Àlicia de manera diferent, d'acord amb les idees i les modes del seu temps.

Als anys 60, a molta gent li interessava explorar les parts més amagades de la ment, com les fantasies, els somnis i les il·lusions. Per això, van interpretar les històries i els personatges dels llibres d'Àlicia com un símbol d'aquestes idees.

Al Regne Unit, es van fer noves il·lustracions i noves pel·lícules de «Les aventures d'Àlicia al país de les meravelles».

Als Estats Units, Àlicia va inspirar molts artistes. Alguns feien obres que estimulaven els sentits. Altres feien obres que representaven idees i símbols en lloc d'objectes.

La **psicodèlia** és una manera de fer art que utilitza colors vius i imatges estranyes. Vol fer sentir i imaginar coses noves.

«El Conill Blanc», cartell psicodèlic de Joseph McHugh, publicat per East Totem West. EUA, 1967. Adquirit a través del Julie and Robert Breckman Print Fund © Victoria and Albert Museum, Londres

Alícia en escena

«Les aventures d'Alícia al país de les meravelles» és un dels llibres més populars del món.

No tothom l'ha llegit, però molta gent el coneix i s'imagina el seu món: els personatges, els temes, el llenguatge i el paisatge. Potser per això s'ha interpretat de maneres tan diferents.

La història d'Alícia s'ha representat de moltes maneres: al teatre, a la música, a la dansa, a la televisió i a la realitat virtual.

D'alguna manera, el nostre món s'assembla cada cop més al món absurd i fantàstic del país de les meravelles.

Cada cop ens costa més entendre el món, distingir entre ficció i realitat, o saber qui som. Això també passa al país de les meravelles.

Vestuari dissenyat per Gladys Calthrop per al Conill Blanc a l'Acte I, escena del judici, d'*Alice in Wonderland*, 1943. V&A: S.602-2012. Donació de Gladys Calthrop © Victoria and Albert Museum, Londres

L'escena política

Al país de les meravelles,
les reines, els reis i els governants
són personatges ridículs que fan ximpleries.

Per això, Alícia també s'ha utilitzat
per burlar-se del poder i de la política.

L'escena teatral

El llibre d'Alícia és molt fàcil d'adaptar al teatre,
perquè els personatges tenen característiques
especials i hi ha molts diàlegs.

S'han fet moltes obres de teatre sobre Alícia
amb objectius diferents:
algunes per entretenir;
altres per fer pensar sobre el món o sobre la ment,
altres per denunciar una situació política o social.

Avui dia, es continuen fent espectacles molt diferents.
Els espectacles d'Alícia evolucionen
com evolucionen el món, les modes,
la tecnologia, la cultura, les idees i la gent.

Convertir-se en Alícia

Les aventures d'Alícia ens poden ajudar a entendre millor el nostre món i qui som.

Alícia és una noia curiosa, intel·ligent, decidida i independent.

Vol comprendre el món on viu i no es conforma amb explicacions absurdes.

Quan llegim el llibre, nosaltres també ens fem preguntes.

Ens preguntem:

- El nostre llenguatge té sentit?
- La idea que tenim del món és correcta?
- Els sentits ens enganyen?
- La realitat pot ser diferent de com la imaginem?
- Les normes i lleis són absurdes?

I també ens preguntem: qui som?

En aquest sentit, nosaltres també som Alícia.

Alícia i el país de les meravelles continuen inspirant:

- l'art,
- el disseny,
- la música,
- la moda,
- la ciència,
- la filosofia
- i el pensament.

Al llibre, Alícia es qüestiona el món i experimenta amb ell.

També es qüestiona a si mateixa.

Això la fa créixer.

Podem dir que Alícia és un exemple que cal seguir.

Duckie Thot com a *Alícia* al calendari Pirelli 2018, amb fotografies de Tim Walker i estilisme d'Edward Enninful sobre el tema *Alícia al país de les meravelles* © Tim Walker Studio, cortesia de Pirelli & C. S.p.A

El país de les meravelles fet realitat?

Cada artista imagina Alícia i el país de les meravelles de manera personal.

Per això, se n'han fet versions molt diferents.

Tot i així, a molta gent li ve al cap la imatge tradicional.

Amb el progrés del disseny digital, les possibilitats del país de les meravelles són cada cop més grans.

Avui hi ha experiències de realitat virtual sobre Alícia, que ens permeten viure al país de les meravelles com si hi fóssim de veritat.

Dibuix d'Alícia seguint el Conill Blanc
© Chris Riddell, 2019, reproduït amb permís
de Macmillan International Publishers Ltd.

Passarela Alícia

Alícia també ha inspirat la moda, i encara ho fa!
Molta gent continua imitant l'aspecte d'Alícia,
tal com el va descriure Carroll i com el va dibuixar Tenniel.

Molts dissenys es basen en aquests objectes populars:

- els jocs de cartes,
- les peces d'escacs,
- els barrets de copa,
- el vestit blau
- i la diadema negra.

Gold Label (Etiqueta daurada),
conjunt de Vivienne Westwood.
Primavera/Estiu, 2015
© UGO Camera

Alícia, afirmació d'identitats

Als llibres de Lewis Carroll, Alícia viu moltes transformacions: canvia de forma, de mida, passa d'una dimensió a una altra... i sovint li pregunten: «Tu qui ets?».

Al final, Alícia creix i es converteix en reina. Per a algunes persones, això representa l'alliberament de la dona. Altres utilitzen Alícia per parlar de temes com l'adolescència, la ment o el poder.

Però gairebé tothom està d'acord que Alícia ens convida a preguntar-nos:

- qui som,
- com funciona el nostre món
- i què és la realitat.

